

Рекомендована д. фармац. наук, проф. Б. П. Громовиком, д. фармац. наук, проф. О. М. Заліською
УДК 615.21:339.138(477)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ АСОРТИМЕНТУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ З АДАПТОГЕННОЮ ТА ЗАГАЛЬНОТОНІЗУВАЛЬНОЮ АКТИВНІСТЮ В УКРАЇНІ

© Л. Л. Давтян, Я. Р. Андрійчук

Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика

Резюме: однією з провідних проблем сучасної медицини є розробка лікарських засобів (ЛЗ) для попередження розвитку патологічних змін в організмі, які викликані різними розладами адаптації, віковими змінами. Велика увага приділяється створенню нових або удосконаленню існуючих ЛЗ на природній основі, що матимуть високу біологічну активність, надійний ступінь безпечності та ефективності. Досліджували асортимент та розвиток вітчизняного фармацевтичного ринку ЛЗ з адаптогенною та загальнотонізуювальною активністю. Обґрунтовано доцільність розширення найменувань шляхом удосконалення складу широковідомого ЛЗ з кверцетином. Спостереження здійснювали на підставі контент-аналізу офіційних джерел інформації про ЛЗ з адаптогенною та загальнотонізуювальною активністю: Державний реєстр лікарських засобів України, Довідник Компендіум, Rx-Index-класифікатор ЛЗ.

Згідно з дослідженнями, на фармацевтичному ринку України станом на 2014 рік представлені 75 позицій ЛЗ з урахуванням всіх форм випуску. Результати щодо співвідношення форм випуску означених ЛЗ доводять, що рідкі лікарські форми з означеною активністю займають найбільший сегмент. Також вітчизняні ЛЗ займають меншу частину порівняно з імпортованими досліджуваної групи. Асортимент вітчизняних ЛЗ досліджуваної групи в більшості рослинного походження і випускається у рідкій формі (настойки, екстракти тощо). Це не є зручним у застосуванні та існує вірогідність помилки у дозуванні. Отже, встановлена актуальність створення ЛЗ у твердій формі з широкою фармакологічною активністю шляхом удосконалення складу відомого ЛЗ «Квертин» при поєднанні його з сухим екстрактом вівса посівного.

Ключові слова: маркетинговий аналіз, адаптогени, загальнотонізуювальні засоби, тверді лікарські форми.

Вступ. Проблема збереження та зміцнення здоров'я людини залишається вкрай гострою, тому потребує серйозного осмислення і вирішення у XXI столітті.

Однією з провідних напрямків сучасної медицини є розробка засобів та методів, зокрема за допомогою лікарських засобів (ЛЗ), попередження розвитку патологічних змін в організмі, які викликані стресорними реакціями різноманітної природи [1, 9]. На жаль, у більшості випадків усунути чинник хронічного стресу неможливо [2]. Тому провідна роль належить фармакопрофілактиці, спрямованій на гальмування переходу організму із стану «передхвороби» у хворобу та збереження можливостей для повноцінної реалізації соціальних функцій [1, 6]. Зазначена проблема особливо стосується розвинутих країн. В них кількість людей практично дорівнює кількості споживачів ЛЗ, зокрема загальнотонізуювальних та адаптогенних рослинного походження [13]. Застосовуються різноманітні медикаменти поза рамками тієї чи іншої конкретної нозологічної форми як з метою фармакотерапії визначеного захворювання, так і для профілактики розвитку різних розладів адаптації, вікових змін тощо [4, 8]. Тому значну

увагу приділяють створенню нових або удосконаленню існуючих ЛЗ на природній основі, з високою біологічною активністю, високим ступенем безпеки та ефективності.

Наші дослідження присвячені удосконаленню ЛЗ Квертин (Quertin) (ПАТ НВЦ «Борщівський ХФЗ» шляхом додавання до складу сухого екстракту вівса посівного, який би мав адаптогенні та загальнотонізуювальні властивості [11, 12]. Таким чином, метою нашої роботи стало дослідження вітчизняного ринку адаптогенів та загальнотонізуювальних засобів. Це дозволить скласти уявлення про доступність фармацевтичної допомоги населенню та можливості задоволення потреб у лікуванні людей, яким необхідно застосування означених медикаментів.

Методи дослідження. Спостереження за ситуацією на ринку здійснювали на підставі контент-аналізу офіційних джерел інформації про лікарські засоби з адаптогенною та загальнотонізуювальною активністю: Державний реєстр лікарських засобів України (станом на вересень 2014 р.), Довідник Компендіум, Rx-Index-класифікатор ЛЗ.

Результати й обговорення. У наш час розробка та впровадження в практику ефективних

фармакологічних засобів для профілактики та лікування порушень діяльності організму при різних умовах є однією з найбільш актуальних не тільки медичних, але й медико-соціальних задач. Для виявлення можливості пошуку вільної ніші на фармацевтичному ринку адаптогенів та загальнотонізуювальних засобів провели маркетингові дослідження щодо номенклатури означених ЛЗ.

Для маркетингових досліджень ми використовували концепцію за такими ознаками: АТС-класифікація (анатоמו-терапевтично-хімічна класифікація), лікарські форми, країна-виробник. Стратегія заснована на поетапному аналізі асортименту ЛЗ, які мають адаптогенну та загальнотонізуювальну активність [2, 3, 7, 8].

Розрізняють такі адаптогени та загальнотонізуювальні засоби: рослинного походження, корисні копалини рослинного походження, мінерального походження, тваринного походження (в тому числі препарати продуктів життєдіяльності тварин) та синтетичні.

За спектром фармакологічної дії адаптогени та загальнотонізуювальні засоби розподіляються на близько десяти груп згідно з АТС-класифікацією [9]. У дослідженні ми використовували ЛЗ, в яких у максимальному ступені виражені адаптогенні та загальнотонізуювальні властивості.

Як видно з даних, представлених в таблиці 1, на фармацевтичному ринку України станом на вересень 2014 року представлені 75 позицій ЛЗ п'яти терапевтичних/фармакологічних підгруп (третій рівень за АТХ класифікаційною системою), з урахуванням всіх форм випуску.

Результати аналізу щодо співвідношення форм випуску ЛЗ з адаптогенною та загальнотонізуювальною активністю на фармацевтичному ринку України представлені на рисунку 1, з якого видно, що рідкі лікарські форми з означеною активністю займають найбільший сегмент.

Вивчаючи асортимент вітчизняних ЛЗ, робимо висновок, що він у більшості випадків дублюється, чим створює сприятливі умови для розширення частки імпорту на ринку за рахунок

нових або вже відомих ЛЗ у різних формах випуску. Так, наприклад, рідкий екстракт елеутерококу випускають шість вітчизняних виробників, а саме ДКП «Фармацевтична фабрика», ФФ Віола, Тернофарм, Агрофірма Ян, ТОВ Євразія та Лубнифарм; настойку женьшеню виробляють чотири виробники: ДКП «Фармацевтична фабрика», Київська ФФ, Ліки Кіровоградщини та Лубнифарм.

Дані таблиці 1 свідчать, що асортимент включає 75 пропозицій від 20 вітчизняних та 19 закордонних виробників, проте недостатньо є номенклатура твердих лікарських форм, що вимагає розширення шляхом впровадження нових.

Проаналізувавши розподіл ЛЗ за країною-виробником, а саме на вітчизняні та закордонні, а далі провели порівняльний аналіз щодо їх процентного співвідношення від загальної кількості (без урахування ЛЗ, що дублюються). Дані наведено на рисунку 2.

Як видно з даних рисунка 2, вітчизняні ЛЗ займають меншу частину порівняно з імпортними досліджуваної групи.

Номенклатура імпортних ЛЗ складається з таких лікарських форм, як рідкі, тверді та

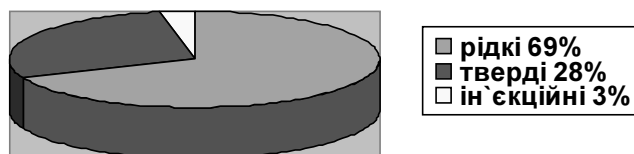

Рис. 1. Структура асортименту ЛЗ з адаптогенною та загальнотонізуювальною активністю залежно від лікарської форми.

Рис. 2. Аналіз щодо співвідношення ЛЗ з адаптогенною та загальнотонізуювальною активністю за країною-виробником.

Таблиця 1. Результати маркетингового дослідження ЛЗ з адаптогенною та загальнотонізуювальною активністю, які зареєстровані в Україні

Група АТХ-класифікації	Кількість препаратів	Вітчизняні виробники	Закордонні виробники
A13A Загальнотонізуювальні засоби	26	11	7
A16A Інші засоби, які впливають на травну систему та метаболізм	17	8	9
J05A Протівірусні засоби прямої дії	3	1	0
L03A Імуностимулятори	23	13	8
N07X Інші засоби, які діють на нервову систему	6	1	3
Всього	75	20	19

ін'єкційні. Серед номенклатури вітчизняних ЛЗ досліджуваної групи, крім твердих і рідких, присутній ЛЗ у формі супозиторіїв (Мумію) та плити (Гематоген). Також є засоби у формі лікарської рослинної сировини, яка проявляє адаптогенну та загальнотонізувальну активність.

Враховуючи нестабільність економічної ситуації, особливо важливим є розширення доступності фармацевтичної допомоги шляхом розробки нових ЛЗ з адаптогенною та загальнотонізуючою активністю. Тому нашу увагу ми зосередили на ЛЗ вітчизняного виробництва.

Проведений нами аналіз показав, що асортимент вітчизняних ЛЗ досліджуваної групи в більшості рослинного походження і випускається у рідкій формі (настойки, екстракти та ін.). Ці лікарські форми не завжди зручні у застосуванні та існує вірогідність помилки у дозуванні. Тому актуальною є розробка нового лікарського засобу у твердій формі, яка мала б низку переваг над рідкою.

Література

1. Бурчинский С. Г. Седативные средства в фармакотерапии вегетативной дисфункции / С. Г. Бурчинский // Здоров'я України. – 2012. – № 7. – С. 38–39.
2. Вознесенская Т. Г. Эмоциональный стресс и профилактика его последствий / Т. Г. Вознесенская // Здоров'я України. – 2006. – № 23/1. – С. 50–51.
3. Дремова Н. Б. Маркетинговые исследования лекарственного обеспечения больных доброкачественной гипертензией предстательной железы / Н. Б. Дремова, А. И. Овод // Курский научно-практический вестник «Человек и его здоровье». – 2006. – № 3. – С. 41–54.
4. Класифікатор лікарських препаратів [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.rxindex.info/> (дата доступу 15.05.2012).
5. Компендиум. Лекарственные препараты on-line: специализированное медицинское интернет-издание для врачей, провизоров, фармацевтов, студентов медицинских и фармацевтических вузов [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://compendium.com.ua/> (дата доступу 27.08.2014).
6. Маркова М. В. Синдром менеджера: реальная угроза «цвету нации» / М. В. Маркова // *Therapia*. – 2006. – № 1. – С. 42–44.

У цьому аспекті наші дослідження спрямовані на удосконалення такого відомого ЛЗ, як «Квертин» (Quertin) (ПАТ НВЦ «Борщівський ХФЗ») (ангіопротектор, код АТС С05СХ10) шляхом поєднання його з сухим екстрактом вівса посівного з метою розширення лінійки ЛЗ з кверцетином та створенням ЛЗ з більш широким спектром фармакологічної дії, а саме загальнотонізуювальної, адаптогенної.

Висновки. 1. Вивчено асортимент ЛЗ з адаптогенною та загальнотонізуювальною активністю, представлених на фармацевтичному ринку України.

2. На підставі проведеного маркетингового дослідження встановлена актуальність створення ЛЗ у твердій формі з широкою фармакологічною активністю, а саме загальнотонізуювальною, адаптогенною шляхом удосконалення складу відомого ЛЗ – «Квертину».

7. Мушко З. Н. Теория и практика маркетинговых исследований в фармации / З. Н. Мушко, И. В. Пестун. – Х.: Изд-во НФаУ, 2008. – С. 15–22.
8. Хитров Н. К. Болезни цивилизации и нозологический принцип медицины с позиций общей патологии / Н. К. Хитров, А. Б. Салтыков // *Клин. мед.* – 2003. – № 1. – С. 5–11.
9. Funk M. (ed.) WHO (2007). Mental Health Policy and Service Guidance Package (Advocacy for mental health (Mental Health Policy and Service Guidance Package), Geneva: WHO, 2007, p. 46. Available at: http://www.who.int/mental_health/policy/Advocacy%20for%20MH_ru.pdf (accessed 2007).
10. Snyder S.H. *Drugs and the Brain*. – N.Y. : Sci. Amer. Libr., 1996. – P. 349 p.
11. Gregory S. Quercetin / S. Gregory, N. D. Kelly // *AMR*. – 2011. – Vol. 16(2). – P. 172–194.
12. Ross J. A. Dietary flavonoids: bioavailability, metabolic effects, and safety / J. A. Ross, C. M. Kasum // *Annu. Rev. Nutr.* – 2002. – Vol. 22. – P. 19–34.
13. Wagner H. *Plant drug analysis* / H. Wagner, S. Bladt. – Berlin : Springer, 2001. – 384 p.

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ АССОРТИМЕНТА ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ С АДАПТОГЕННОЙ И ОБЩЕТОНИЗИРУЮЩЕЙ АКТИВНОСТЬЮ В УКРАИНЕ

Л. Л. Давтян, Я. Р. Андрейчук

Национальная медицинская академия последипломного образования имени П. Л. Шупика

Резюме: ведущей проблемой современной медицины является разработка лекарственных средств (ЛС) для предупреждения развития патологических изменений в организме, вызванных различными расстройствами адаптации, возрастными изменениями. Большое внимание уделяется созданию новых или совершенствованию

существующих ЛС на природной основе, которые будут иметь высокую биологическую активность, надежную степень безопасности и эффективности. Исследовали ассортимент и развитие отечественного фармацевтического рынка ЛС с адаптогенным и общетонизирующим активностью. Обоснована целесообразность расширения наименований путем усовершенствования состава широко известного ЛС с кверцетином. Наблюдение осуществлялось на основании контент-анализа официальных источников информации о лекарственных средствах с адаптогенной и общетонизирующей активностью: Государственный реестр лекарственных средств Украины, Справочник Компендиум, Rx-Index-классификатор ЛС.

Согласно исследованиям, на фармацевтическом рынке Украины на 2014 год представлены 75 позиций ЛС, с учетом всех форм выпуска. Результаты соотношения форм выпуска указанных ЛС показывают, что жидкие лекарственные формы с выраженной активностью занимают наибольший сегмент. Также отечественные ЛС занимают меньшую часть по сравнению с импортными в исследуемой группе. Ассортимент отечественных ЛС исследуемой группы в большинстве растительного происхождения и выпускается в жидкой форме (настойки, экстракты и т. д.). Это не является удобным в применении и существует вероятность ошибки в дозировке. Таким образом, установлена актуальность создания ЛС в твердой форме с широкой фармакологической активностью путем усовершенствования состава известного ЛС «Квертин» при сочетании его с сухим экстрактом овса посевного.

Ключевые слова: маркетинговый анализ, адаптогены, общетонизирующие средства, твердые лекарственные формы.

ASPECTS PROBLEMS OF FORMING OF MARKET DIVERSITY OF MEDICINES WITH ADAPTOGENIC AND GENERAL TONIC ACTIVITY IN UKRAINE

L. L. Davtyan, Ya. R. Andriichuk

National Medical Academy of Postgraduate Education by P. L. Shupyk

Summary: the leading problem of modern medicine is the development of means of preventing the development of pathological changes in the body caused by different of adjustment disorders, age-related changes. Much attention is paid to the creation of new or improvement of existing products on a natural basis, that will have high the biological activity, a reliable degree of safety and efficiency. Explored the assortment and the development of the domestic pharmaceutical market of drugs with adaptogenic and tonic activity. The feasibility of increasing titles by improving the composition of of a known substance with quercetin was justified. The observation was carried on the basis of the content analysis of the official sources of information on drugs with adaptogenic and tonic activity: National Register of Medicinal Products of Ukraine, the Compendium of Reference, Rx-Index-Classifer of Drugs. According to research in the pharmaceutical market of Ukraine for 2014 represented 75 products drugs, taking into account all forms of release. The results of the correlation of forms of release of these funds show that the liquid dosage forms with pronounced activity occupy the largest segment. Also the domestic preparations occupy a smaller portion compared to imports in the study group. Range of domestic products of the study group in the majority of vegetable origin and is available in liquid form (tinctures, extracts, etc.). It is not convenient to use and there is the probability of error in dosage. Thus, the relevance of the drug in a solid form with a wide variety of pharmacological activity through improvement of of a known substance Quertin in the combination with the dry oats extract was installed.

Key words: market analysis, adaptogens, general tonics, solid dosage forms.

Отримано 05.11.14